

ΦΙΛΙΠ ΛΑΡΚΙΝ
ΟΣΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙΡΟΣ

50 ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΘΟΔΩΡΗΣ ΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

 ΕΚΔΟΤΙΚΗ
ΠΑΤΑΚΗ

ΦΙΛΙΠ ΛΑΡΚΙΝ

ΟΣΟ ΥΠΑΡΧΕΙ
ΑΚΟΜΗ ΚΑΙΡΟΣ

50 ποιήματα

ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Θοδωρής Ρακόπουλος

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗΣ

Χάρης Βλαβιανός

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σειρά: Ξένη ποίηση – 9

Διευθυντής σειράς: Χάρης Βλαβιανός

Φίλιπ Λάρκιν, «Όσο υπάρχει ακόμη καιρός». 50 ποιήματα

Philip Larkin, *Collected Poems*

Εισαγωγή-μετάφραση: Θοδωρής Ρακόπουλος

Επιμέλεια μετάφρασης: Χάρης Βλαβιανός

Διορθώσεις: Δημήτρης Αλεξάκης

Σελιδοποίηση: Παναγιώτης Βογιατζάκης

Copyright® φωτογραφίας εξωφύλου: The Estate of Philip Larkin

Copyright® The Estate of Philip Larkin 1988, 2003

Copyright® για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2015

Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Faber & Faber Ltd,

Λονδίνο, 1988· νέα έκδοση, 2003

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Δεκέμβριος 2020

KET A133 ΚΕΠ 183/20

ISBN 978-960-16-7197-0

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.400.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09

ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ του Θοδωρή Ρακόπουλου

Philip Larkin: *Σημειώσεις για την αντι-οραματική*

ποιητική του 11

Το πλοίο του Βορρά

The North Ship [Ιούλιος 1945]

1. X («Μέσα στο όνειρο είπες») 25
2. XIII («Βάζω το στόμα μου») 27
3. XXVI («Αυτό είναι το πρώτο») 29
4. XXVIII («Είναι για τώρα ή για πάντα») 31
5. XXIX («Άδειασε πέρα αυτή τη νιότη») 33

Οι λιγότερο πλανημένοι

The Less Deceived [Νοέμβριος 1955]

6. Στίχοι για το φωτογραφικό άλμπουμ νεαρής κυρίας 37
7. Φτάνοντας 41
8. Λόγοι για να παρευρεθώ 43
9. Πηγαίνοντας 45
10. Επιθυμίες 47
11. Σύρματα 49
12. Μυξομάτωση 51

13. Ποίηση αναχωρήσεων	53
14. Θυμάμαι, θυμάμαι	57
15. Απουσίες	61

Οι γάμοι της Πεντηκοστής

The Whitsun Weddings [Φεβρουάριος 1964]

16. Δεν έχουμε τίποτα να πούμε	65
17. Το σπίτι είναι τόσο λυπημένο	67
18. Νερό	69
19. Σπουδή στις αναγνωστικές συνήθειες	71
20. Μέρες	73
21. Μιλώντας στο κρεβάτι	75
22. Η σημασία του αλλού	77
23. Ντόκερυ και Υιός	79
24. Άγνοια	83
25. Άγρια νιάτα	85
26. Απογεύματα	87
27. Ένας τάφος των Άραντελ	89

Ψηλά παράθυρα

High Windows [Ιούνιος 1974]

28. Τα δέντρα	95
29. Ψηλά παράθυρα	97
30. Οι χαρτοπαίχτες	99
31. Υστεροφημία	101
32. Τιμή σε μια κυβέρνηση	103
33. Ας είναι αυτός ο στίχος	105
34. Λυπημένα βήματα	107
35. Annus Mirabilis	109
36. Vers de société	111
37. Χρήμα	115
38. Κομμένο γρασίδι	117

Αθησαύριστα ποιήματα

Uncollected poems [1940-1972]

39. Ένας συγγραφέας	121
40. Μια πέτρινη εκκλησία κατεστραμμένη από βόμβα	123
41. Καρποί αρτόδεντρου	127
42. Η λογοτεχνία και το αναγνωστικό κοινό	129
43. «Αφού η δική μου πλειοψηφία»	131
44. Πορτρέτο	133
45. Πόσο	135

Αθησαύριστα ποιήματα

Uncollected poems [1974-1984]

46. Η ζωή με μια τρύπα στη μέση	139
47. Εωθινό τραγούδι	141
48. 1952-1977	147
49. Το χλοοκοπτικό	149
50. Κομματική πολιτική	151

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ	153
---------------------------------	-----

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Philip Larkin

Σημειώσεις για την αντι-οραματική ποιητική του

Ο ΠΟΛΥ ΒΡΕΤΑΝΟΣ ΛΑΡΚΙΝ

Ο Φίλιπ Λάρκιν (Philip Larkin, 1922-1985) είναι –για το μέγεθος, το εκτόπισμα, την επιρροή, τη σημασία της ποίησής του– ένας από τους παραμελημένους των γραμμάτων στη χώρα μας. Ο λατρεμένος από κριτικούς και κοινό στην πατρίδα του Άγγλος, μολονότι ήταν ήδη γνωστός πανευρωπαϊκά προς το τέλος της «καριέρας» του (ο ίδιος μάλλον θα κάγχαζε με τον όρο), δεν βρήκε πολλά πατήματα σε ελληνικό έδαφος. Μέχρι σχετικά πρόσφατα δεν είχαμε δείγματα της επιρροής του στα ημέτερα λογοτεχνικά πεδία. Εξάλλου, αν και ανήκει στο προνομιακό πεδίο της ποιητικής μεταφραστικής δραστηριότητας των τελευταίων δύο δεκαετιών (τα αγγλικά, και δη τα αγγλικά του μεταπολέμου), ο σπουδαίος ποιητής δεν είχε, ως πρόσφατα, τύχει πολλών μεταγραφών στην ελληνική – και, πάντως, καμιάς στη διάρκεια της ζωής του. Θα ήθελα να επιμείνω

στον όρο αντι-όραμα, που υπάρχει στον τίτλο αυτού του κειμένου, και να καθυστερήσω την ανάγνωση των μεταφράσεων που επέλεξα (ένα corpus 50 ποιημάτων), συζητώντας λίγο για τον ποιητή Λάρκιν και τη μεταφραστική απόδοση του σύμπαντός του.

Ας σημειωθεί πως η πρόσφατη εργασία για το λαρκινικό έργο και η καταφυγή πολλών αναγνωστών στο πρωτότυπο υποδεικνύουν πως ήταν επείγουσα η έκδοση ενός συγκεντρωτικού τόμου της δουλειάς του ολιγογράφου (112 δημοσιευμένα ποιήματα) ποιητή στα ελληνικά. Εξάλλου, η γενεαλογική μετατόπιση του ενδιαφέροντος της πλειοψηφίας των νεότερων Ελλήνων ποιητών, αλλά και μεγάλης μερίδας του αναγνωστικού κοινού, από τη γαλλική στην αγγλική, αλλά και η γενικότερη επιδραστικότητα της αγγλικής στα λογοτεχνικά πράγματα είναι δεδομένη. Σε αυτήν τη διεργασία, η (απολύτως πέρα από κάθε επεκτατική φιλοδοξία) ήρεμη και σαρκαστική φωνή του Λάρκιν είναι καθοριστική. Θεωρείται ίσως η πλέον δημοφιλής περίπτωση ποιητικού λόγου στη μεταπολεμική Βρετανία. Στίχοι του αντηχούν ως αξέχαστες παρακαταθήκες νιχιλιστικής ωμότητας αλλά και κρυμμένης, άδολης τρυφερότητας στην αγγλική γραμματεία: «σου γάμανε τη ζωή ο μπαμπάς και η μαμά» ή «το τίποτα, όπως το κάτι, συμβαίνει οπουδήποτε» ή «πρέπει να είμαστε καλοί/όσο υπάρχει ακόμα καιρός».

Το ύφος του είναι η χειρουργική ανάλυση της ζωής σε μια Αγγλία στυφού καιρού, νησιωτικού απομονωτισμού, αντιδραστικού αντιευρωπαϊσμού, αμηχανίας μπροστά στη χαριτωμένη ή και ευήθη κοινωνικότητα, αυτοσαρκαστικής ενάτηνισης και, τελικά, αντι-συναισθηματικής αγωγής. Πρόκειται για «την ποιητική του κοινωνικού κράτους» – όπως είχε περιγραφεί το ύφος του Λάρκιν όσο εκείνος ήταν εν ζωή.

Ο ποιητής πέθανε στα μέσα της δεκαετίας του '80. Έκτοτε τα πράγματα στη χώρα του έχουν αλλάξει δραματικά. Ο ανάλγητος θρυμματισμός του κοινωνικού ιστού από τον θατσερικό και μετα-θατσερικό ολετήρα άφησε τη Βρετανία «μια σπασμένη κοινωνία» [ποιητικά λόγια άκομφου ανδρός: του συντηρητικού πρώην πρωθυπουργού Ντέιβιντ Κάμερον (David Cameron, 2010-2016)]. Σε αυτά τα θραύσματα, η καχυποψία απέναντι στο συλλογικό, που αποπνέει η κοινωνικά λυσιτελής ποιητική του Λάρκιν, επικαιροποιείται, ειδικά υπό το φάσμα του Brexit.

Είναι όμως συνειδητή «ποιητική» ο τρόπος του Λάρκιν; Το παράδειγμά του αποτελεί αντιπαραβολή στη βροντερή, από κρυστάλλινη ποιητική φλέβα, στάση δημιουργών της γενιάς του [ειδικά του Τεντ Χιουζ (Ted Hughes, 1930-1998)], αλλά συνομιλεί έμμεσα με το σαρκαστικό, αυτάρεσκο χιούμορ του φίλου του Κίνγκσλεϊ Έιμς (Kingsley Amis, 1922-1995)· ως σημειωθεί, εν παρόδω, πως κι ο Έιμς είναι –νομίζω– σχετική *terra incognita* στα ελληνικά ποιητικά πράγματα, σε αντίθεση με τον ιδιαίτερα αγαπημένο στα ημέτερα γλωσσικά πεδία Χιουζ. Ο διοπτροφόρος βιβλιοθηκάριος Λάρκιν, με την αυστηρή του, ολιγογράφο στάση (εξέδωσε μόλις τέσσερα βιβλία, ένα ανά δημιουργική δεκαετία της ζωής του), με την τάση του να προκρίνει τη ρουτίνα ενάντια στον εντυπωσιασμό (απεχθανόταν τους ποιητές καριέρας, και μάλιστα στον ανιαρό βιοπορισμό του μπορούμε, *post-festum*, να διακρίνουμε «πηγή έμπνευσης»), δικαιώνεται ως η πλέον (ανάμεσα στις «κλασικές») σύγχρονη, επίκαιρη φωνή του ιντιβιντουαλισμού που επέφερε η ψηφιακή αλλοτρίωση.

Ο Λάρκιν, νομίζω, κατάφερε κάτι που άλλοι μείζονες ποιητές της μεταπολεμικής Ευρώπης δεν κατάρθωσαν. Ανέ-

δειξε, παράλληλα με τον εξελισσόμενο αντιλυρισμό της εποχής (τα δημιουργικά του χρόνια ήταν από το 1945 έως το 1985), μια εργασία αντιδιανοομενίστικη, επίμονα στραμμένη ενάντια στον στοχασμό και τη φιλοσοφική σκέψη, μια εργασία που δεν προϋποθέτει τίποτα: δεν αρθρώνει κριτικό λόγο, δεν περιμένει από τον αναγνώστη εξωκειμενικές αναφορές και δεν εξοστρακίζει την ποιητική σε παραπομπές και υποσημειώσεις. Ίδωμένος έτσι ο Λάρκιν, είναι, για να το πω λίγο προκλητικά, ο απόλυτος αντι-Έλιοτ. Η ποίησή του αρθρώνεται σε χαλαρά παραδοσιακές φόρμες, και είναι γι' αυτόν τον λόγο που η ρίμα του κατέχει κεντρική θέση στον λόγο του.

Ο αντι-ουμανισμός του δεν είναι «ιδιωτικό» όραμα, όπως ειπώθηκε για την αμέσως επόμενη γενιά ποιητών σε διάφορα ευρωπαϊκά συγκείμενα, όπως και στο ελληνικό. Στις απολαυστικές συνεντεύξεις του παρουσιάζεται ως ένας αποτραβηγμένος, κυνικός και αυτοσαρκαστικός άνθρωπος, με ειρωνικό λόγο και δηλητηριώδη ετοιμολογία – όχι μια περσόνα εκκεντρικού καλλιτέχνη. Στην αρθρογραφία του όσον αφορά την τζαζ¹ επικυρώνεται η υποψία πως ο βαθύς συντηρητισμός του, τυπικός της ύπουλης Αλβιώνος (*perfidious*

1. Προτείνονται οι τόμοι *All What Jazz* και *Jazz Writings: Essays and Reviews 1940-84* (Continuum: London and New York, 2005) σε αυτούς αποτυπώνεται η διαρκής ενεργή εμπλοκή του ποιητή με αυτό το μουσικό είδος, αλλά και η εμμονή του στη φόρμα, μέσα από τη συνεχή κριτική που ασκεί σε ό,τι (επ)έφερε η δημιουργική έκρηξη νέων μορφών, από τον Μάιλς Ντέιβις (Miles Davis, 1926-1991) και μετά. Ο Λάρκιν, που αντιπαθεί αυτό το ιδίωμα της τζαζ, έχει συνθέσει ένα έξοχο ποίημα για τον Σίντεϋ Μπεσέ (Sidney Bechet, 1897-1959), ενώ αγαπημένοι του ήταν ο Λούις Άρμστρονγκ (Louis Armstrong, 1901-1971), ο Ντιουκ Έλλιנגτον (Duke Ellington, 1899-1974), ο Κάουντ Μπέιζι (Count Basie, 1904-1984) και άλλοι.

Albion), στέκεται με καχυποψία ενάντια σε καθετί ρηξικέλευθο μορφικά (στη μουσική, απέναντι στη free jazz· στην ποίηση, απέναντι στην ακατάσχετη ελευθεροστροφία και στον στοχαστικό ποιητικισμό).

Στα post-mortem δημοσιοποιηθέντα ημερολόγιά του παρουσιάζεται ως ένας ολίγον δεξιός θιασώτης του βρετανικού απομονωτισμού, ενώ και σε ένα δυο ποιήματα φαίνεται και ως απολογητής της αποικιακής, ρατσιστικής Αγγλίας (βλ. το ποίημα «Τιμή σε μια κυβέρνηση»). Μνημειώδεις υπήρξαν διάφορες αποστροφές του, όπως «γιατί να πάω στο εξωτερικό;» ή το “I love Mrs Thatcher” στη διαβόητη πλέον συνέντευξη² με τον (μάλλον εμβρόντητο) Ρόμπερτ Φίλλιπς (Robert Phillips) για το *Paris Review*. Υποθέτω ότι μερίδα του γαλλικού κοινού το 1982, όταν τυπώθηκε η συνέντευξη, όπως και πολλοί στον λογοτεχνικό Τύπο της εποχής, έβλεπαν τον Λάρκιν περίπου σαν Τόρι περιφερειακό ποιητή μιας Μέσης Αγγλίας (Middle England), μιας Μικράς Βρετανίας (Little Britain), μιας *avant la lettre* επαρχίας του Brexit.

Η «περιφερειακότητα» της ποίησής του, σε αντίθεση, για παράδειγμα, με τον κοσμοπολιτισμό ποιητών των αμέσως προηγούμενων γενιών, Ντύλαν Τόμας (Dylan Thomas, 1914-1953), Τ.Σ. Έλιοτ (T.S. Eliot, 1888-1965), Γ.Χ. Ώντεν (W. H. Auden, 1907-1973), είναι το κλειδί για την κατανόηση της ιδιοφυΐας του. Ο ίδιος εξάσκησε –νομίζω– αυτή την «περιφερειακότητα» ως μία εκ των καλών τεχνών. Για παράδειγμα, σε ερώτηση του Ρόμπερτ Φίλλιπς για τον Μπόρχες (J. L.

2. Μπορεί να αναζητηθεί στο βιβλίο Philip Larkin, *Required Writings: Miscellaneous Pieces 1955-1982*, σ. 56-76, “An Interview with Philip Larkin”, *Paris Review*.

Borges, 1899-1986), με αφορμή το θέμα περί ποίησης και βιβλιοθηκάρων, ο Λάρκιν αντιρώτησε: “Who’s Jorge Luis Borges?” Αλλά η προσοχή στην «περιφερειακότητα» αυτή αδικεί τον δημιουργό αν δεν ιδωθεί ως άρρητο όχημα αντίστασης στους «-ισμούς» και ως προσπάθεια διάλυσης κάθε παραφιλολογίας. (Πάντα στην ίδια απολαυστική συνέντευξη, στην ερώτηση: «Πώς σας ήρθε να ταυτίσετε έναν φρόνο με την έννοια “εργασία”;», η απάντηση ήταν και πάλι καθηλωτική: «Απλή μεγαλοφυΐα».)

Παρ’ όλα αυτά, ή ίσως εξαιτίας όλων αυτών, ο Λάρκιν παραμένει βαθιά αντι-ιδεολογικός: η τομή που κατορθώνει στη σύγχρονη ποιητική, νομίζω, είναι ότι η φωνή του είναι ιδιοσυγκρασιακή: δεν εμπνέεται ούτε από το φυσικό περιβάλλον, ούτε από τη διαφωτιστική παράδοση του ευρωπαϊκού στοχασμού (με αυτή την έννοια δεν είναι «Ευρωπαίος», αλλά Άγγλος), ούτε από συμπάθειες στον χώρο των ιδεών ή της πολιτικής. Αυτό που φαίνεται να τη συγκροτεί ως ταυτοτικό και απόλυτα αποτελεσματικό όργανο είναι ένα είδος ακυρωμένου λυρισμού, μια πεισιθάνατη σχεδόν στάση που παραθέτει την ποιητική ενατένιση στην άτολμη καθημερινότητα αλλά και στην πομπώδη ηθικολογία της στράτευσης. Αυτή η αντι-ηρωική ποιητική απηχεί και την περίφημη δήλωσή του πως «η στέρηση είναι για εμένα ό,τι ήταν τα κρίνα για τον Wordsworth».

Ο Λάρκιν πέρασε από την αγγλόφωνη ποίηση, αφήνοντας ανεξίτηλα πολλαπλή κληρονομιά. Ο εύπλαστος μουσικός στίχος του, με τον χαλαρό αλλά υποβλητικό μετρονόμο, επικαιροποίησε τον Τόμας Χάρντυ (Thomas Hardy, 1840-1928), τον Ώντεν και άλλους ποιητές της προηγούμενης γενιάς, και όρθωσε αντίπαλον δέος στους μοντερνιστές (ο ίδιος περιφρονούσε τον Έλιοτ, για παράδειγμα). Η τομή

του μοντερνισμού, που μεγέθη σαν τον Έζρα Πάουντ (Ezra Pound, 1885-1972) και τον Έλιοτ (με την πλήρη αναφορών, σημειώσεων και βιβλιογραφικών παραπομπών ποίησή τους) κατάφεραν στο σώμα της αγγλικής ποίησης, άφησε βαθύ αποτύπωμα – το οποίο όμως κλείνει με τον καιρό, και ο Λάρκιν ευθύνεται εν μέρει για τούτο, με την αδιαφορία του για την αίσθηση του μορφικά ρηξικέλευθου. Η επιμέλεια όσον αφορά την απόδοση των πιο σκοτεινών στιγμών της ζωής συνοδεύεται από υποδόριο φλέγμα και χιούμορ, συστήνοντας μια πρωτότυπη ποιητική που διατηρεί, αντί για έναν στοχαστικό άξονα, μια εμμονή στην απόδοση του καθημερινού.

Για να χρησιμοποιήσουμε έναν αγγλικό νεολογισμό, η ροπή του για το *infra-ordinary* (ενδοσυνήθιστο) δεν συλλαμβάνει, ωστόσο, την «πεζή» ζωή στη βόρεια Αγγλία – ο ίδιος έζησε τριάντα συναπτά έτη στη μάλλον ανιαρή πόλη Χαλ (Hull), δουλεύοντας ως βιβλιοθηκάριος και ταξιδεύοντας ελάχιστα, ποτέ όμως εκτός Βρετανίας – με όρους «ποίησης της καθημερινότητας». Με αυτήν την έννοια, ο πολυαγαπημένος των συμπατριωτών του Λάρκιν (ο πιο δημοφιλής συγγραφέας της μεταπολεμικής Βρετανίας, σύμφωνα με έρευνα της εφημερίδας *The Times*, το 2008) ήταν το αντιπαράδειγμα άλλων πετυχημένων φωνών της δικής του γενιάς (και πάλι σκέφτομαι τον Χιουζ, ως το πιο προφανές παράδειγμα) και κυρίως της προηγούμενης. Η αντιηρωική ποιητική του διεμβολίζει την καθημερινότητα, όχι για να διασκεδάσει ή να διαλύσει την ανία, αλλά για να την επικυρώσει.

Η ήρεμη ρίμα του καταλήγει σε αποστροφές γεμάτες πίκρα, που αποφεύγουν τη θυμοσοφική συμβουλευτική (για παράδειγμα, όπως ανέφερα πιο πάνω: «το τίποτα, όπως το κάτι, συμβαίνει οπουδήποτε»). Ο αντι-ουμανισμός του όμως

δεν είναι όραμα ή στράτευση στην απαισιοδοξία. Παρότι μοιάζει μάλλον συντηρητικός, ο Λάρκιν είναι ταυτόχρονα βαθιά αντι-ιδεολογικός και αντι-λυρικός. Όπλο του είναι μια φωνή αθεράπευτα αγγλική – μια φωνή χαμηλή, αλλά βέβαιη για τον εαυτό της: όχι για τις ιδέες που μεταφέρει ή για το βαρύ περιεχόμενο του λόγου.

Ο ΛΑΡΚΙΝ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Από το 1985, όταν ο 68χρονος καπνιστής, αγχώδης και χολερικός εργένης Λάρκιν πέθανε ήρεμα στο απομονωτήριό του, στην πόλη Χαλ, μέχρι τις πρώτες μεταφράσεις του στα ελληνικά, πέρασε ελάχιστος χρόνος. Η πολιτογράφηση του Λάρκιν στα ελληνικά έγινε από τον Χάρη Βλαβιανό³ το 1986 στο τεύχος 19 του περιοδικού *Χάρτης* και από τον Νίκο Φωκά το 1988 στο τεύχος 6 του περιοδικού *Πλανόδιον*. Η απόπειρα του Φωκά⁴ διατηρεί ιστορική αξία, αφού είχε απήχηση στους εγχώριους ποιητικούς κύκλους. Παρότι σε κάποια σημεία φανερώνει την ηλικία της, έχει μερικές πολύ σπουδαίες στιγμές.

Ακολουθούν έπειτα, με απόσταση δεκαετίας, αρκετές προσπάθειες. Θα μπορούσαμε να καθυστερήσουμε στις δου-

3. Η ματιά του Βλαβιανού στον Λάρκιν, που μετρά τρεις δεκαετίες επαφής, βοήθησε στην επιμέλεια του βιβλίου. Τον ευχαριστώ.

4. Αλλά και περίπου δέκα χρόνια μετά: Philip Larkin (Φίλιπ Λάρκιν) / Νίκος Φωκάς: «Εννιά ποιήματα. Μια στάση που νιώθεται» / «Τριπλός χρόνος» (1953), «Νερό» (1954), «Εκκλησιασμός» (1954), «Αγνοια» (1955), «Πρώτη θέα» (1956), «Απογέματα» (1959), «Αυπημένα βήματα» (1968), «Vers de société» (1971), «Λεφτά» (1979), *Ποίηση*, τχ. 9, 1997, σ. 81-101.

λειές του Ευριπίδη Απέργη (*Ποιητική*, τχ. 1, 2008), του Αντώνη Ζέρβα (*Πλανόδιον*, τχ. 48, Ιούνιος 2010), του Σπύρου Δόικα (στο διαδίκτυο και στον *Πόρφυρα*, τχ. 92, 1999, σ. 167-170) και σε άλλες.

Ο υπογράφων έχει έως σήμερα δημοσιεύσει κάποιες συμβολές στην προσπάθεια να έρθει ο Λάρκιν πιο κοντά μας: *e-poema* (τέλη 2012), *Το Δέντρο* (τχ. 191-192: σ. 140-154, Άνοιξη 2013), *Πόρφυρας* (τχ. 149: σ. 230-233, Φθινόπωρο 2013) και *Ποιητική* (τχ. 16: σ. 80-92, Φθινόπωρο-Χειμώνας 2015, και τχ. 21, σ. 120-124, Άνοιξη-Καλοκαίρι 2018), αλλά και σκόρπια στο ιστολόγιο «Η Αφρική με οποιοδήποτε άλλο όνομα». Συνολικά πρόκειται για περίπου 25 ποιήματα, δημοσιευμένα σε διάρκεια έξι ετών. Το παρόν βιβλίο, που ετοιμάζεται εδώ και λίγα χρόνια, αναδημοσιεύει εκ νέου επεξεργασμένα τα περισσότερα από αυτά τα ποιήματα, δίπλα σε περίπου άλλα τόσα.

Η μεταφραστική δουλειά που επιτελείται εδώ –αναντίρρητα όχι χωρίς ψεγάδια– έγινε κατόπιν τριβής και αγάπης με το πρωτότυπο υλικό, και με μια, στον βαθμό που ήταν δυνατόν, σχετική διασταύρωση των πολλών αναφορών στην αγγλική καθημερινότητα, στη γλώσσα του δρόμου όπως την έζησα στη Βρετανία στη μακρόχρονη και αντιπονητική θητεία μου εκεί, αλλά και στη σχετική γραμματεία. Ελπίζω με αυτό τον τρόπο να διασώζει κάτι από τη λαρκινική εποπτεία του θανάτου, καθότι έγινε στα πρότυπα της τελευταίας, χωρίς άλλο όραμα από το ίδιο το ποιητικό κείμενο.

Τα ποιήματα που παρουσιάζονται εδώ, αποτέλεσμα μιας μεταφραστικής προσπάθειας να μεταφερθεί ικανό μέρος της παραγωγής του σκοτεινά λαμπρού ποιητή στα ελληνικά, προέρχονται από τον τόμο *Collected Poems* των εκδόσεων Faber&Faber (2003). Το παρόν βιβλίο περιλαμβάνει ποιήματα

από τις τέσσερις συλλογές του Λάρκιν (*The North Ship, The Less Deceived, The Whitsun Weddings, High Windows*), αλλά και ορισμένα –συνά μείζονα– αθησαύριστα ποιήματα, που ο ποιητής δημοσίευσε σε περιοδικά, αλλά δεν τύπωσε σε βιβλίο. Η παρούσα, λοιπόν, έκδοση εξυπηρετεί τον σκοπό της επίδοσης ενός συνεκτικού αντι-οράματος για την ποίηση του Φίλιπ Λάρκιν.

Η επιμέλεια όσον αφορά την απόδοση της ρίμας, η προσοχή στη μεταφορά του ρυθμού και η προσπάθεια για την εξασφάλιση της ειρωνείας συνεπικουρούν στη χειρονομία αγάπης προς τον δημιουργό, αλλά και αποτελούν τον μίαντα μεταφοράς μιας χειρονομίας αγάπης από τον δημιουργό προς το ελληνικό αναγνωστικό κοινό, περισσότερο από τριάντα χρόνια μετά τον φυσικό θάνατό του. Άλλωστε, λίγοι διαχειρίστηκαν το θέμα του θανάτου τόσο βαθιά, ψύχραιμα και «από τα μέσα»: χωρίς οραματική, χωρίς μεταφυσική, μόνο με την αποτραβηγμένη, αγαπητική χαμηλή σκοπιά.

Ευχαριστίες στον Χάρη Βλαβιανό για την ποιητική και στην Ελένη Κεχαγιόγλου για την ευρύτερη επιμέλεια της έκδοσης. Αντί να ευχαριστήσω συγκεκριμένα άτομα, θα επαναλάβω ό,τι είχε πει ένας λαμπρός συνάδελφός μου, κοινωνικός ανθρωπολόγος, στον πρόλογο βιβλίου του. Ευχαριστώ όσους γνώρισα στη ζωή μου, διότι πάντα οι ιδέες μας προέρχονται από αλλού. Το ίδιο θα έλεγα και εδώ για τις μεταφραστικές και μεταγλωσσικές μας δυνατότητες, το αισθητήριο που έχουμε για τη γλώσσα – την αίσθηση, δηλαδή, της μεταφοράς νοήματος από το ένα γλωσσικό φορτίο στο άλλο, από τη μία εποχή στην άλλη. Εξάλλου, η μετάφραση είναι διαπολιτισμική εργασία: μεταφέρει ένα πολιτισμικό υλικό, μέσω μιας διυποκειμενικής γέφυρας, σε ένα άλλο συγκείμενο. Εξάλλου, «η ανθρωπολογία είναι μετάφραση», όπως μου

είχε πει μια άλλη συνάδελφος. Είναι μια δύσκολη, αλλά συναρπαστική διαδικασία· ελπίζω πως η συγκεκριμένη διατηρεί αρκετά από τη ροή, τον ήχο και το νόημα του πρωτότυπου. Αφού τελικά, και κλείνω με τα λόγια του Λάρκιν, «ό,τι μείνει από εμάς είναι η αγάπη».

Θ.Ρ.

Το πλοίο του Βορρά
The North Ship

[Ιούλιος 1945]

X

Within the dream you said:
Let us kiss then,
In this room, in this bed,
But when all's done
We must not meet again.

Hearing this last word,
There was no lambing-night,
No gale-driven bird
Nor frost-encircled root
As cold as my heart.

X

Μέσα στο όνειρο είπες:

Ας φιληθούμε λοιπόν,
στο δωμάτιο αυτό, στο κρεβάτι αυτό,
αλλά όταν όλα τελειώσουν
δεν πρέπει να βρεθούμε ξανά.

Ακούγοντας την τελευταία αυτή λέξη,
δεν υπήρχε ούτε νύχτα που γεννούν τ' αρνιά,
ούτε πουλί που το δέρνει ο βοριάς
ούτε ρίζα που την κυκλώνει η παγωνιά
τόσο κρύα όσο η καρδιά μου.

XIII

I put my mouth
Close to running water:
Flow north, flow south,
It will not matter,
It is not love you will find.

I told the wind:
It took away my words:
It is not love you will find,
Only the bright-tongued birds,
Only a moon with no home.

It is not love you will find:
You have no limbs
Crying for stillness, you have no mind
Trembling with seraphim,
You have no death to come.

XIII

Βάζω το στόμα μου
κοντά στο νερό που τρέχει:
Είτε προς Νότο, είτε προς Βορρά κυλάει,
δεν έχει σημασία,
δεν είναι αγάπη που θα βρεις.

Είπα στον άνεμο:
Πήρε τις λέξεις μου μακριά:
Δεν είναι αγάπη που θα βρεις,
μόνο τα φωνακλάδικα πουλιά,
μόνο ένα άστεγο φεγγάρι.

Δεν είναι αγάπη που θα βρεις:
Δεν έχεις άκρα
την ακινησία εκλιπαρώντας, δεν έχεις νου
τρέμοντας με τα σεραφείμ,
δεν έχεις θάνατο να πας.